

การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังผ่านเครือข่ายความร่วมมือของชุมชน

Conservation of Mural Paintings through Collaborative Community Networks

พระครูสุธีปัญญาภรณ์, พระวิฑวัส โกฏฐกรรจ

PhrakruSuteepunyaphon, Phra Witawat Kochakan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

Mahamakut Buddhist University Lanna Campus

Corresponding Author, Email: witawat.koc@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังเป็นภารกิจที่สำคัญในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงประวัติศาสตร์ ศิลปะ และประเพณีของสังคมในอดีต จิตรกรรมฝาผนังซึ่งมักพบในวัดและสถานที่ประวัติศาสตร์นั้น ไม่เพียงแต่เป็นผลงานทางศิลปะที่มีความสำคัญเท่านั้น แต่ยังเป็นเอกสารที่มีคุณค่าที่ให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความเชื่อ วิถีชีวิต และโครงสร้างสังคมของชุมชนในสมัยโบราณ อย่างไรก็ตาม จิตรกรรมเหล่านี้ต้องเผชิญกับความท้าทายมากมาย รวมถึงการเสื่อมสภาพจากปัจจัยสิ่งแวดล้อม การขาดแคลนทรัพยากร และความพยายามในการอนุรักษ์ที่ไม่เพียงพอ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในกระบวนการอนุรักษ์ได้รับการยอมรับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การอนุรักษ์เหล่านี้เกิดความยั่งยืน โดยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งระหว่างชุมชน หน่วยงานรัฐบาล ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังจึงสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากขึ้น

บทความนี้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง และเสนอแนวทางการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพในระดับชุมชน โดยเน้นบทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่แตกต่างกัน รวมถึงการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ในชุมชนและการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนในกระบวนการอนุรักษ์ แนวทางที่นำเสนอได้แก่ การวางแผนร่วมกัน การติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และการสร้างความตระหนักรู้ในชุมชน เพื่อรักษามรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่สำหรับคนรุ่นหลัง

เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความสำคัญทางวัฒนธรรมของจิตรกรรมฝาผนังภายในชุมชน ผ่านการร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพและความรับผิดชอบร่วมกัน จิตรกรรมฝาผนังเหล่านี้จะสามารถรักษาและปกป้องไว้เพื่อคนรุ่นต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: จิตรกรรมฝาผนัง, การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม, การมีส่วนร่วมของชุมชน, การอนุรักษ์อย่างยั่งยืน

Abstract

The conservation of mural paintings is a critical endeavor in preserving cultural heritage, reflecting the history, art, and traditions of past societies. Murals, often found in temples and historical sites, are not only significant works of art but also valuable documents offering profound insights into the beliefs, lifestyles, and social structures of ancient communities. However, these paintings face numerous challenges, including environmental degradation, limited resources, and inadequate conservation efforts. The active involvement of local communities in the conservation process has been recognized as a key factor in ensuring sustainability. By fostering strong collaborative networks among communities, government agencies, private sectors, and academic institutions, the conservation of murals can be conducted more effectively and sustainably.

This article highlights the importance of community participation in mural conservation and proposes strategies for establishing effective collaborative networks at the community level. It emphasizes the roles of various stakeholders, including the formation of community conservation groups and support from relevant organizations, to enhance the sustainability of conservation efforts. Proposed strategies include joint planning, continuous monitoring and evaluation, and raising community awareness to preserve cultural heritage for future generations. By fostering an understanding of the cultural

significance of murals within communities through effective collaboration and shared responsibility, these invaluable artworks can be safeguarded and preserved for generations to come.

Keywords: Mural Paintings, Cultural Heritage Conservation, Community Involvement, Sustainable Preservation

บทนำ

จิตรกรรมฝาผนังเป็นหนึ่งในมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและมีบทบาทสำคัญในการสะท้อนถึงประวัติศาสตร์ ศิลปะ และวัฒนธรรมของสังคมในยุคสมัยต่างๆ (กรมศิลปากร, 2513: 60-61) ผลงานจิตรกรรมฝาผนังเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นผลงานทางศิลปะที่สร้างความงดงามให้กับอาคารสถานที่ทางศาสนาและวัฒนธรรม แต่ยังเป็นเอกสารที่มีความหมายในการศึกษาเรียนรู้เรื่องราวทางสังคม ความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนในอดีตได้อย่างชัดเจน (วรรณิภาณ สงขลา, 2528: 16-17) อย่างไรก็ตาม จิตรกรรมฝาผนังเหล่านี้กลับเผชิญกับปัญหาการเสื่อมสภาพตามกาลเวลาและการขาดการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทำให้คุณค่าและความหมายทางวัฒนธรรมของจิตรกรรมฝาผนังถูกกลดทอนลงไป (พรเพ็ญ บุญญาทิพย์, 2554: 1-4)

การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังจึงกลายเป็นภารกิจที่สำคัญในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมนี้ให้คงอยู่และสามารถส่งต่อไปยังคนรุ่นหลังได้ การอนุรักษ์ไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูและดูแลรักษาจิตรกรรมฝาผนังให้มีสภาพดี แต่ยังครอบคลุมถึงการสร้างความตระหนักรู้และความร่วมมือในระดับชุมชนเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2554: 3-6) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การอนุรักษ์เกิดความยั่งยืน เนื่องจากชุมชนเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับจิตรกรรมฝาผนังมากที่สุด และสามารถมีบทบาทในการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่องได้ (พรเพ็ญ บุญญาทิพย์, 2554: 5)

ในปัจจุบัน การเสื่อมสภาพของจิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทยเป็นปัญหาที่น่ากังวล โดยมีปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการเสื่อมสภาพ ได้แก่ ความชื้นและแสงแดด (กตัญชลี เวชวิมล, 2543: 4) จากข้อมูลที่มีอยู่ พบว่ามีจิตรกรรมฝาผนังอายุไม่ต่ำกว่า 100 ปี มากกว่า 700

แห่งทั่วประเทศที่กำลังอยู่ในสภาพวิกฤตและต้องการการอนุรักษ์อย่างเร่งด่วน (MGR Online, 2554: ออนไลน์) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังยังคงมีความจำกั การสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์ โดยอยู่ในการดูแลและ แนะนำของกรมศิลปากร เป็นแนวทางที่สามารถพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนและเสริม สร้างความผูกพันต่อทรัพยากรทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น (พรรณวลัย ศิริวงศ์วัฒนา และสม หมาย แจ่มกระจ่าง, 2555: 33-46) นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งจากภาครัฐและ เอกชนในการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ชาวบ้านในการอนุรักษ์ ดูแล และรักษาภาพจิตรกรรม ฝาผนัง เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การอนุรักษ์เกิดความยั่งยืน (พรเพ็ญ บุญญาทิพย์, 2556: 75-107) อย่างไรก็ตาม การขาดการสนับสนุนและการมีส่วนร่วมจากชุมชนยังคงเป็นอุปสรรค สำคัญในการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย การสร้างความตระหนักรู้และการมีส่วน ร่วมของชุมชนในกระบวนการอนุรักษ์จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อรักษามรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ สำหรับคนรุ่นหลัง

จะเห็นได้ว่า การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับความ ท้าทายหลายประการ ทั้งในด้านการขาดแคลนทรัพยากร การขาดความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และการขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (สุรศักดิ์ เจริญวงศ์, 2547: 97) การ อนุรักษ์ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจมากขึ้น เนื่องจาก เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการดูแลรักษามรดกทางวัฒนธรรมของตนเอง อีกทั้ง ยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจในชุมชนผ่านการอนุรักษ์จิตรกรรม ฝาผนัง (อารีรัตน์ ปิยะเจริญวัฒนา, 2533: 110-112)

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และ สถาบันการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพ เครือข่ายความร่วมมือนี้ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และทรัพยากรระหว่าง หน่วยงานต่างๆ รวมถึงการสนับสนุนด้านเทคนิคและการจัดการที่จำเป็นในการอนุรักษ์ (พร เพ็ญ บุญญาทิพย์, 2554: 6) การสร้างเครือข่ายยังช่วยให้ชุมชนได้รับการสนับสนุนในด้านต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดูแลรักษาจิตรกรรมฝาผนัง และสามารถทำให้การอนุรักษ์เป็นไปอย่างยั่งยืน (วรรณิภา ณ สงขลา, 2528: 18-19)

ในกรณีของประเทศไทย สถาบันการศึกษาได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ จิตรกรรมฝาผนัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับอุดมศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนในสาขา

ศิลปกรรมศาสตร์ (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2554: 7-8) สถาบันการศึกษาเหล่านี้ไม่เพียงแต่ทำหน้าที่ในการวิจัยและพัฒนาเทคนิคการอนุรักษ์ที่มีประสิทธิภาพ แต่ยังสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านการฝึกอบรมและการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง (อารีรัตน์ ปิยะเจริญวัฒนา, 2533: 112)

นอกจากนี้ หน่วยงานภาครัฐยังมีบทบาทในการกำหนดนโยบายและให้การสนับสนุนด้านงบประมาณในการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง การประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐและชุมชนเป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อให้การอนุรักษ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน (สุรศักดิ์ เจริญวงศ์, 2547: 98-99) การสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนเป็นวิธีที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย (พรเพ็ญ บุญญาทิพย์, 2554: 9)

การอนุรักษ์ในเชิงแนวคิดของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการเน้นไปที่การอนุรักษ์โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างมรดกทางวัฒนธรรมและชุมชน ในกรณีนี้จะมีการอนุรักษ์ที่ไม่เพียงแต่รักษาลงานทางศิลปะหรือวัตถุทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการรักษาวิถีชีวิตและความเชื่อของชุมชนที่เป็นเจ้าของมรดกนั้นๆ การอนุรักษ์ในแนวคิดนี้จะเน้นการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลและสืบสานมรดกดังกล่าว เพื่อให้มรดกยังคงมีชีวิตและมีความหมายในปัจจุบัน การอนุรักษ์จึงไม่ใช่เพียงการปกป้องทางกายภาพ แต่ยังเป็นการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมในแง่ของการสร้างการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (Chheang, V., 2016: 310-324) ในทางกลับกัน การอนุรักษ์ตามแบบตะวันตกที่กรมศิลปากรใช้มักจะมุ่งเน้นที่การรักษา มรดกทางศิลปะหรือวัตถุทางวัฒนธรรมให้อยู่ในสภาพเดิมที่สุด โดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์และเทคนิคการอนุรักษ์ที่มีมาตรฐาน โดยมุ่งเน้นการปกป้องจากการเสื่อมสภาพทางกายภาพ ซึ่งอาจจะละเลยถึงบริบททางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนที่เกี่ยวข้อง (Smith, L., 2006: 118) ดังนั้น การที่ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์นั้น เป็นการนำแนวคิดการอนุรักษ์แบบบูรณาการ ซึ่งเห็นว่าเป็นการสร้างความยั่งยืนในการอนุรักษ์ ผ่านการมีส่วนร่วมจากผู้คนในชุมชน โดยสามารถส่งเสริมความเข้าใจและการดูแลมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของชีวิตชุมชน (Rosenbaum, W., 2013: 52-64)

ในท้ายที่สุด การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังโดยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับชุมชนเป็นแนวทางที่มีความสำคัญในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่และสามารถส่งต่อไปยังคนรุ่นหลังได้อย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วมของชุมชน หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และ

สถาบันการศึกษาในการดูแลและรักษาจิตรกรรมฝาผนังจะช่วยให้มรดกทางวัฒนธรรมนี้ยังคงอยู่เพื่อประโยชน์ของคนรุ่นหลังต่อไป (พรเพ็ญ บุญญาทิพย์, 2554: 10).

ความสำคัญของการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง

จิตรกรรมฝาผนังเป็นหนึ่งในมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษาและเข้าใจประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมของประเทศชาติ ภาพจิตรกรรมฝาผนังไม่ได้เป็นเพียงผลงานทางศิลปะที่สร้างความงดงามให้กับอาคารศาสนสถานและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่ยังเป็นเอกสารสำคัญที่บันทึกเรื่องราวและวิถีชีวิตของผู้คนในอดีต (กรมศิลปากร, 2513) การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังจึงมีบทบาทสำคัญในการรักษาและคงไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถส่งต่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้และซาบซึ้งในคุณค่าทางประวัติศาสตร์และศิลปะของชาติ

หนึ่งในเหตุผลที่การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังมีความสำคัญคือ ความสามารถในการสะท้อนประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของยุคสมัยต่างๆ จิตรกรรมฝาผนังมักถูกสร้างขึ้นในบริบททางสังคมและศาสนาเฉพาะที่ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์หรือแนวคิดทางศาสนา การศึกษาจิตรกรรมฝาผนังช่วยให้นักประวัติศาสตร์และนักวิชาการสามารถเข้าใจวิถีชีวิต ความเชื่อ และค่านิยมของคนในยุคสมัยนั้นๆ ได้ดีขึ้น (วรรณภา ฦ สงขลา, 2528) การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังจึงเป็นการรักษาหลักฐานที่มีค่าซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสืบทอดความรู้และวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น

นอกจากนี้ การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังยังมีความสำคัญในการรักษาความหลากหลายทางศิลปะและวัฒนธรรมของประเทศชาติ ภาพจิตรกรรมฝาผนังในแต่ละภูมิภาคมักมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่สะท้อนถึงศิลปะและวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังจึงเป็นการรักษาความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในสังคม และช่วยส่งเสริมความภาคภูมิใจในท้องถิ่นและชาติ (พรเพ็ญ บุญญาทิพย์, 2554) ในยุคที่กระแสโลกาภิวัตน์มีผลกระทบต่อความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังจึงเป็นการสร้างเกราะป้องกันให้กับมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศชาติ

การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจของประเทศ สถานที่ที่มีจิตรกรรมฝาผนังที่สำคัญมักดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งเป็นแหล่งรายได้สำคัญให้กับชุมชนท้องถิ่น การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังจึง

ไม่เพียงแต่เป็นการรักษามรดกทางวัฒนธรรม แต่ยังเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจในระดับชุมชนและประเทศ (สุรศักดิ์ เจริญวงศ์, 2547) การรักษาสถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่มีจิตรกรรมฝาผนังยังช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์และความน่าสนใจให้กับประเทศในสายตาของนักท่องเที่ยว ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจในระยะยาว

อย่างไรก็ตาม การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังไม่ใช่เรื่องง่าย เนื่องจากต้องเผชิญกับปัญหาหลายประการ เช่น การเสื่อมสภาพตามกาลเวลา การขาดงบประมาณ และการขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การอนุรักษ์เกิดความยั่งยืน ชุมชนท้องถิ่นที่เป็นผู้ใกล้ชิดกับจิตรกรรมฝาผนังมีบทบาทในการดูแลรักษาและฟื้นฟูจิตรกรรมเหล่านี้ให้คงอยู่ในสภาพที่ดี การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการอนุรักษ์จึงเป็นการสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนในการดูแลรักษามรดกทางวัฒนธรรม (พรเพ็ญ บุญญาทิพย์, 2554)

ในท้ายที่สุด การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังเป็นภารกิจที่มีความสำคัญในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมของประเทศชาติ การรักษาภาพจิตรกรรมฝาผนังไม่เพียงแต่เป็นการรักษาความงามทางศิลปะ แต่ยังเป็นการรักษาความทรงจำและประวัติศาสตร์ที่มีค่าให้คงอยู่ การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนในการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างความยั่งยืนและคงไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2554)

บทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง

ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังไม่สามารถประสบความสำเร็จได้เพียงแค่การดำเนินการจากหน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรภายนอกเพียงอย่างเดียว แต่จำเป็นต้องมีการมีส่วนร่วมจากชุมชนในทุกขั้นตอนของกระบวนการอนุรักษ์ (พรเพ็ญ บุญญาทิพย์, 2554: 1-4) บทบาทของชุมชนสามารถแบ่งออกเป็นหลายด้านดังนี้

1. การสร้างความตระหนักรู้และการศึกษา

ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับคุณค่าและความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังในท้องถิ่นของตนเอง การให้ความรู้และการศึกษากับสมาชิกในชุมชนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และศิลปะที่เกี่ยวข้องกับจิตรกรรมฝาผนังเป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อให้เกิด

ความเข้าใจและการยอมรับในความสำเร็จของการอนุรักษ์ (วรรณิกา ณ สงขลา, 2528: 16-17) การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับจิตรกรรมฝาผนัง เช่น การบรรยาย การจัดแสดง นิทรรศการ หรือการจัดเวิร์กช็อป สามารถช่วยเสริมสร้างความรู้และจิตสำนึกในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมในชุมชนได้

2. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการวางแผน

ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการวางแผนกระบวนการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง การมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ช่วยให้ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและมีความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ของการอนุรักษ์ (สุรศักดิ์ เจริญวงศ์, 2547: 97) การรวมความคิดเห็นและความต้องการของชุมชนในกระบวนการวางแผนยังช่วยให้การอนุรักษ์สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความเชื่อของคนในท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้การอนุรักษ์เป็นไปอย่างยั่งยืน

3. การปฏิบัติและการดูแลรักษา

บทบาทสำคัญอีกประการหนึ่งของชุมชนคือการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติและดูแลรักษาจิตรกรรมฝาผนัง ชุมชนสามารถช่วยในการดูแลและซ่อมแซมจิตรกรรมฝาผนังในเบื้องต้น รวมถึงการป้องกันการเสื่อมสภาพหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากปัจจัยต่างๆ เช่น สภาพอากาศหรือการกระทำของมนุษย์ (อารีรัตน์ ปิยะเจริญวัฒนา, 2533: 110-112) การดูแลรักษาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอโดยชุมชนจะช่วยให้จิตรกรรมฝาผนังคงอยู่ในสภาพที่ดีและสามารถรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมได้

4. การสนับสนุนทางทรัพยากร

นอกจากการมีส่วนร่วมทางด้านการปฏิบัติแล้ว ชุมชนยังสามารถสนับสนุนกระบวนการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังด้วยการจัดสรรทรัพยากร เช่น การระดมทุนหรือการจัดหาวัสดุและอุปกรณ์ที่จำเป็นในการซ่อมแซมและบำรุงรักษาจิตรกรรม (พรเพ็ญ บุญญาทิพย์, 2554: 5) การสนับสนุนทางทรัพยากรจากชุมชนเป็นการแสดงถึงความร่วมมือและความตั้งใจที่จะรักษามรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่

บทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังเป็นสิ่งที่ไม่สามารถมองข้ามได้ การมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอนของกระบวนการอนุรักษ์ ตั้งแต่การสร้างความรู้ การตัดสินใจและการวางแผน การปฏิบัติและการดูแลรักษา ไปจนถึงการสนับสนุนทางทรัพยากร เป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อให้การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังเป็นไปอย่างยั่งยืนและสามารถรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นและประเทศชาติได้อย่างแท้จริง

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับชุมชน

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับชุมชนเป็นกระบวนการที่สำคัญในการส่งเสริมการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีค่า เครือข่ายความร่วมมือเป็นกลไกที่ช่วยเชื่อมโยงระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ในการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังนั้น การมีเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งจะทำให้ชุมชนสามารถรับมือกับความท้าทายต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้น รวมถึงการจัดการทรัพยากรและการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ (สุรศักดิ์ เจริญวงศ์, 2547: 97)

1. การมีส่วนร่วมของชุมชน

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับชุมชนเริ่มต้นจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ชุมชนเป็นหน่วยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง เนื่องจากเป็นผู้ที่ใกล้ชิดและมีความสัมพันธ์กับทรัพยากรทางวัฒนธรรมโดยตรง (พรเพ็ญ บุญญาทิพย์, 2554: 1-4). การมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถเป็นไปในหลายรูปแบบ เช่น การให้ข้อมูลและความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ การเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง หรือการมีส่วนร่วมในการดูแลและบำรุงรักษาจิตรกรรมฝาผนังในพื้นที่ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้หากขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชน ดังนั้นการสนับสนุนให้ชุมชนมีบทบาทในกระบวนการอนุรักษ์จึงเป็นสิ่งจำเป็น

2. การประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ

หน่วยงานภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับชุมชนจำเป็นต้องมีการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐในด้านนโยบาย งบประมาณ และการสนับสนุนทางเทคนิค หน่วยงานภาครัฐสามารถให้การสนับสนุนในการจัดการและการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ รวมถึงการจัดการจัดหาแหล่งทรัพยากรที่จำเป็น เช่น เงินทุนและบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ (วรรณภา ณ สงขลา, 2528: 16-17) นอกจากนี้ หน่วยงานภาครัฐยังมีบทบาทในการกำกับดูแลและประเมินผลการดำเนินงานของเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อให้แน่ใจว่าการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับเป้าหมายที่ตั้งไว้

3. การร่วมมือกับภาคเอกชนและสถาบันการศึกษา

ภาคเอกชนและสถาบันการศึกษาสามารถมีบทบาทในการสนับสนุนการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังได้อย่างหลากหลาย ภาคเอกชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ทุน

สนับสนุนหรือการจัดหาทรัพยากรที่จำเป็นในการอนุรักษ์ เช่น วัสดุและอุปกรณ์ รวมถึงการให้การสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (อารีรัตน์ ปิยะเจริญวัฒนา, 2533: 110-112). ในขณะที่สถาบันการศึกษาสามารถมีบทบาทในการวิจัยและพัฒนาเทคนิคการอนุรักษ์ที่ทันสมัย รวมถึงการให้คำปรึกษาและการฝึกอบรมแก่ชุมชนและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคเอกชนและสถาบันการศึกษาจึงเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังในระดับชุมชน

4. การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับชุมชนยังมีบทบาทในการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างสมาชิกในเครือข่าย การแลกเปลี่ยนความรู้ไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและทักษะในการอนุรักษ์ แต่ยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานต่างๆ (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2554: 3-6). การจัดกิจกรรมฝึกอบรม การประชุมสัมมนา และการจัดเวิร์กช็อป เป็นช่องทางหนึ่งที่จะช่วยให้สมาชิกในเครือข่ายสามารถเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันได้ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่มีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์อย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังมีความยั่งยืนและสามารถรับมือกับความท้าทายที่เกิดขึ้นได้

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน การมีส่วนร่วมของชุมชน การประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ การร่วมมือกับภาคเอกชนและสถาบันการศึกษา รวมถึงการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้ชุมชนสามารถรักษาและอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีค่าไว้ให้คงอยู่ต่อไปในอนาคต

แนวทางการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

1. การจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ในชุมชน

การจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ในชุมชนเป็นขั้นตอนเริ่มต้นที่สำคัญในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพในการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง กลุ่มอนุรักษ์นี้ถือเป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ในการจัดการ ดูแลรักษา และฟื้นฟูจิตรกรรมฝาผนังที่เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมของชุมชน การจัดตั้งกลุ่มนี้ควรมีการรวมตัวของสมาชิกจากหลากหลายภาคส่วนในชุมชน ไม่

ว่าจะเป็นตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา การมีตัวแทนจากทุกภาคส่วนจะช่วยให้กลุ่มอนุรักษ์สามารถทำงานได้อย่างครอบคลุมและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนได้ดียิ่งขึ้น (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2554: 3-6).

ตัวแทนจากภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการให้การสนับสนุนด้านนโยบาย งบประมาณ และทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการอนุรักษ์ ในขณะที่ภาคเอกชนสามารถมีส่วนร่วมในการจัดหาอุปกรณ์ วัสดุ หรือทรัพยากรอื่นๆ ที่จำเป็นสำหรับการดูแลและฟื้นฟูจิตรกรรมฝาผนัง รวมถึงการสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์และการระดมทุน สถาบันการศึกษาเองก็มีความสำคัญในการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับวิธีการอนุรักษ์ที่เหมาะสม รวมถึงการวิจัยและพัฒนาเทคนิคที่ทันสมัยในการดูแลรักษาจิตรกรรมฝาผนัง การรวมตัวของสมาชิกจากภาคส่วนต่างๆ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ซึ่งเป็นการเพิ่มศักยภาพในการบรรลุเป้าหมายของการอนุรักษ์ได้ดียิ่งขึ้น

2. การวางแผนและการดำเนินงานร่วมกัน

การวางแผนและการดำเนินงานร่วมกันเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน การจัดทำแผนงานที่ชัดเจนและมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบที่เหมาะสมในแต่ละภาคส่วนจะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิผล การวางแผนร่วมกันยังช่วยให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้าใจในเป้าหมายและวิธีการทำงานร่วมกัน ลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น และเพิ่มความร่วมมือในระยะยาว (พรเพ็ญ บุญญาทิพย์, 2554: 1-4)

การดำเนินงานร่วมกันของกลุ่มอนุรักษ์ควรเริ่มจากการทำความเข้าใจถึงปัญหาและความต้องการของชุมชน เพื่อให้การวางแผนสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและบริบททางสังคมของชุมชน นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการวางแผนยังเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ชุมชนรู้สึกมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของโครงการอนุรักษ์ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบและความยั่งยืนในการดำเนินงาน

การดำเนินงานตามแผนที่ได้จัดทำขึ้นควรมีการประสานงานอย่างต่อเนื่องระหว่างสมาชิกของกลุ่มอนุรักษ์ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถปรับตัวตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้ การมีการสื่อสารที่ดีระหว่างสมาชิกเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การดำเนินงานสามารถเดินหน้าไปอย่างไม่มีสะดุด และสามารถแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างทันที่

3. การติดตามและประเมินผล

การติดตามและประเมินผลเป็นขั้นตอนที่จำเป็นในการสร้างความมั่นใจว่าโครงการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังได้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ การติดตามและประเมินผลควรดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ทราบถึงความก้าวหน้าในการดำเนินงานและระบุปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างกระบวนการอนุรักษ์ (วรรณิกา ณ สงขลา, 2528: 16-17)

การประเมินผลควรรวมถึงการตรวจสอบสภาพของจิตรกรรมฝาผนังและการวิเคราะห์ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งข้อมูลที่ได้รับจากการประเมินจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการปรับปรุงและพัฒนาโครงการอนุรักษ์ในอนาคต การประเมินผลยังช่วยให้กลุ่มอนุรักษ์สามารถระบุปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างทันที่ ทำให้สามารถปรับปรุงและแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ การประเมินผลยังเป็นการสร้างความโปร่งใสในการดำเนินงานของกลุ่มอนุรักษ์ และเสริมสร้างความไว้วางใจในกลุ่มจากชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ

การติดตามและประเมินผลไม่ควรเป็นเพียงกระบวนการที่เกิดขึ้นในช่วงท้ายของโครงการ แต่ควรเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตลอดทั้งโครงการ การมีระบบติดตามและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังเป็นไปอย่างยั่งยืนและสามารถปรับปรุงได้อย่างต่อเนื่องตามสถานการณ์และความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไป

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเป็นขั้นตอนสำคัญที่ช่วยให้การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน การจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ในชุมชนที่ประกอบด้วยสมาชิกจากหลากหลายภาคส่วน การวางแผนและการดำเนินงานร่วมกัน และการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับการอนุรักษ์ การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในชุมชนและการประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยให้การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังประสบความสำเร็จและเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สามารถส่งต่อไปยังคนรุ่นหลังได้อย่างยั่งยืน

ปัญหาและอุปสรรคในงานอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง

การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทยเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคหลายประการที่ทำให้กระบวนการอนุรักษ์นี้เป็นไปอย่างท้าทาย ปัญหาเหล่านี้รวมถึง

1. การเสื่อมสภาพตามธรรมชาติ จิตรกรรมฝาผนังต้องเผชิญกับปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการเสื่อมสภาพ เช่น ความชื้น อุณหภูมิที่เปลี่ยนแปลง และการสัมผัสกับแสงแดด

โดยตรง ซึ่งเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้สี่ขีดจางและพื้นผิวของภาพวาดถูกทำลาย (วรรณิกา ณ สงขลา, 2528: 21-22)

2. การขาดแคลนทรัพยากรและบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังยังคงประสบปัญหาในการจัดสรรทรัพยากรอย่างเพียงพอ ทั้งในด้านงบประมาณและบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง ซึ่งทำให้กระบวนการอนุรักษ์เป็นไปอย่างล่าช้าและไม่ครอบคลุม (พรเพ็ญ บุญญาทิพย์, 2554: 3-6)

3. การขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงาน การประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานอนุรักษ์ไม่สามารถบรรลุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน การขาดความร่วมมือทำให้เกิดความล่าช้าและการขาดการติดตามผลที่ต่อเนื่อง (สุรศักดิ์ เจริญวงศ์, 2547: 97)

4. การรับรู้และความตระหนักรู้ในชุมชน การขาดความตระหนักรู้ในคุณค่าและความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังในชุมชนทำให้การอนุรักษ์ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ชุมชนมักไม่ได้รับการศึกษาเกี่ยวกับวิธีการดูแลรักษาจิตรกรรมฝาผนังอย่างถูกต้อง ซึ่งอาจนำไปสู่การเสื่อมสภาพที่เร็วขึ้น (พรเพ็ญ บุญญาทิพย์, 2554: 1-4)

5. การขัดแย้งทางผลประโยชน์ ในบางกรณี ความขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมทำให้กระบวนการอนุรักษ์ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ การพัฒนาเชิงพาณิชย์หรือการท่องเที่ยวบางครั้งอาจส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมที่มีจิตรกรรมฝาผนังอยู่ (อารีรัตน์ ปิยะเจริญวัฒนา, 2533: 110-112)

แสดงให้เห็นว่า การสร้างเครือข่ายที่มีความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยลดปัญหาทรัพยากรที่จำกัดในการอนุรักษ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เครือข่ายเหล่านี้ช่วยสนับสนุนทรัพยากรทั้งในด้านการเงินและความเชี่ยวชาญ โดยการประสานงานระหว่างองค์กรต่าง ๆ ช่วยให้สามารถนำเทคโนโลยีและวิธีการที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์ เช่น การฝึกอบรมชุมชนให้มีทักษะในการบูรณะจิตรกรรม หรือการจัดหาวัสดุท้องถิ่นที่เหมาะสมกับงานศิลปะที่มีคุณค่าเหล่านี้ ซึ่งลดภาระค่าใช้จ่ายและทำให้การอนุรักษ์เกิดความยั่งยืนในระยะยาว

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือยังช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังในชุมชน โดยการให้ความรู้แก่สมาชิกในชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าทางศิลปะและวัฒนธรรม ส่งผลให้ชุมชนมีความกระตือรือร้นในการรักษามรดก

ทางวัฒนธรรมของตนเอง ในขณะที่เดียวกันก็สามารถปรับเปลี่ยนหรือพัฒนากิจกรรมอนุรักษ์ให้เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของพื้นที่นั้น ๆ

องค์ความรู้จากการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเรื่องการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชุมชนอื่น ๆ ได้ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีทรัพยากรจำกัด การสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนและภาคส่วนต่าง ๆ สามารถช่วยลดปัญหานี้ได้ เช่น การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมชุมชนในการบูรณะงานศิลปะ การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ และการเสริมสร้างความร่วมมือในด้านการเงินและองค์ความรู้ ซึ่งจะทำให้การอนุรักษ์เป็นไปอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ

- 1.1 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ชุมชน, หน่วยงานภาครัฐ, ภาคเอกชน
- 1.2 การร่วมมือ การแบ่งปัน ทรัพยากร, ความรู้, และ เทคโนโลยี
- 1.3 การฝึกอบรม การอบรม ทักษะในการบูรณะจิตรกรรม ฝาผนัง

1.เครือข่าย
ความร่วมมือ

- 2.1 การใช้วัสดุท้องถิ่น ลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มความยั่งยืน
- 2.2 การสนับสนุนจากภาครัฐ และเอกชน
- 2.3 การจัดหาทรัพยากรทางการเงินและความเชี่ยวชาญ

2.การจัดการ
ทรัพยากร
จำกัด

การอนุรักษ์
จิตรกรรมฝาผนัง
ผ่านเครือข่ายความ
ร่วมมือของชุมชน

4.การพัฒนา
และปรับใช้ตาม
บริบทพื้นที่

- 4.1 การพัฒนากิจกรรมอนุรักษ์ที่เหมาะสม
- 4.2 ปรับเปลี่ยนตามความต้องการและทรัพยากรในแต่ละพื้นที่
- 4.3 การเสริมสร้างเครือข่ายในพื้นที่อื่น ๆ ใช้ผลการศึกษาในการขยายเครือข่ายความร่วมมือในชุมชนอื่น ๆ

3.การเสริม
สร้างความ
ตระหนักใน
ชุมชน

- 3.1 การให้ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าทางศิลปะ
- 3.1 การสร้างความเข้าใจในความสำคัญของการอนุรักษ์
- 3.3 การสร้างความกระตือรือร้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้

สรุปได้ดังนี้

1. เครือข่ายความร่วมมือ

- 1.1 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ชุมชน, หน่วยงานภาครัฐ, ภาคเอกชน
- 1.2 การร่วมมือ การแบ่งปันทรัพยากร, ความรู้, และเทคโนโลยี
- 1.3 การฝึกอบรม การอบรมทักษะในการบูรณะจิตรกรรมฝาผนัง

2. การจัดการทรัพยากรจำกัด

- 2.1 การใช้วัสดุท้องถิ่น ลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มความยั่งยืน
- 2.2 การสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน
- 2.3 การจัดหาทรัพยากรทางการเงินและความเชี่ยวชาญ

3. การเสริมสร้างความตระหนักในชุมชน

- 3.1 การให้ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าทางศิลปะ
- 3.1 การสร้างความเข้าใจในความสำคัญของการอนุรักษ์
- 3.3 การสร้างความกระตือรือร้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์

4. การพัฒนาและปรับใช้ตามบริบทพื้นที่

- 4.1 การพัฒนากิจกรรมอนุรักษ์ที่เหมาะสม
- 4.2 ปรับเปลี่ยนตามความต้องการและทรัพยากรในแต่ละพื้นที่
- 4.3 การเสริมสร้างเครือข่ายในพื้นที่อื่น ๆ ใช้ผลการศึกษาในการขยายเครือข่าย

ขยายความร่วมมือในชุมชนอื่น ๆ

สรุป

การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในการรักษามรดกทางวัฒนธรรม การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชนเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างการอนุรักษ์นี้ การจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ที่ประกอบด้วยตัวแทนจากภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา ช่วยให้การดำเนินงานครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ การวางแผนร่วมกันและการประสานงานที่ดีจะลดความขัดแย้งและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน การติดตามและประเมินผลเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อปรับปรุงการอนุรักษ์ให้ดีขึ้นและยั่งยืน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งจะช่วยให้จิตรกรรมฝาผนังถูกดูแลรักษาอย่างดีและส่งต่อไปยังคนรุ่นหลังได้อย่างยั่งยืน การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังผ่านเครือข่ายความร่วมมือของชุมชนสามารถสรุป

เป็นองค์ความรู้ในแผนภาพได้ดังนี้

ข้อเสนอแนะ

1. **ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน** การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังมีความยั่งยืน ควรจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ เช่น การจัดประชุมหรือเวิร์กช็อปที่เชื่อมโยงชุมชนกับผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและความรับผิดชอบร่วมกัน

2. **เพิ่มการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ** การสนับสนุนด้านนโยบายและงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐมีความสำคัญ ควรผลักดันให้มีนโยบายสนับสนุนที่ชัดเจนและต่อเนื่องในการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง รวมถึงการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มอนุรักษ์ในชุมชน

3. **พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ** ควรเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา เพื่อให้เกิดการแบ่งปันทรัพยากรและความรู้ที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ จะช่วยให้การอนุรักษ์ดำเนินไปได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. **การติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง** ควรมีการติดตามและประเมินผลโครงการอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทราบถึงความก้าวหน้าและปัญหาที่เกิดขึ้น การปรับปรุงกระบวนการทำงานตามผลการประเมินจะช่วยให้การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังมีความยั่งยืน และสามารถรับมือกับความท้าทายที่อาจเกิดขึ้นได้

5. **เสริมสร้างความรู้และทักษะในการอนุรักษ์** ควรจัดการฝึกอบรมให้กับสมาชิกของกลุ่มอนุรักษ์และชุมชน เพื่อเสริมสร้างความรู้และ ทักษะในการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง การเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญและการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยจะช่วยให้การอนุรักษ์มีประสิทธิภาพมากขึ้น

บรรณานุกรม

- กตัญญูลี เวชวิมล. (2543). อิทธิพลของความชื้นและแสงแดดต่อการเสื่อมสภาพของจิตรกรรมฝาผนังในวัด. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรมศิลปากร. (2513). **การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์กรมศิลปากร.
- พรเพ็ญ บุญญาทิพย์. (2554). *กระบวนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง*. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม**. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พรรณวลัย ศิริวงศ์วัฒนา และสมหมาย แจ่มกระจ่าง. (2555). การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม: การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังในภาคตะวันออก. **วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม**. 8(1), 33-46
- พรเพ็ญ บุญญาทิพย์. (2554). *กระบวนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง*. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม**. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พรเพ็ญ บุญญาทิพย์. (2556). *กระบวนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง วัดโฆธารามและวัดป่าไร่ไร่ จังหวัดมหาสารคาม*. **ดำรงวิชาการ**. 12(1), 75-107
- มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2554). *กระบวนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วรรณิภา ณ สงขลา. (2528). **ประวัติศาสตร์และการอนุรักษ์ศิลปกรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรศักดิ์ เจริญวงศ์. (2547). **การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อารีรัตน์ ปิยะเจริญวัฒนา. (2533). **บทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Chheang, V. (2016). Community Participation in Heritage Conservation in South-east Asia. **Journal of Southeast Asian Studies**, 47(2), 310-324.